



# наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!  
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 18 (1429) 2 ТРАЎНЯ 2019 г.

## Культурнай сталіцай Беларусі ў 2020 годзе стане Ліда



Рэспубліканская акцыя "Культурная столица года" праводзіцца Міністэрствам культуры і іншымі структурамі з 2010 года. У кожным з гарадоў, якія былі абвешчаны культурнай століцай, рэалізујуцца інавацыйныя праекты па прэзентацыі культурнай самабытнасці гэтых гарадоў, развіціі і папулярызацыі традыцый і дасягненняў нацыянальнай культуры, актыўизациі творчай ініцыятывы, павышэнні турыстычнай прывабнасці рэгіёна. Галоўная мэта - пазнаёміць жыхароў краіны з лепшымі дасягненнямі нацыянальнай культуры, прыцягнучы айчынных і замежных турыстаў у рэгіён. Першым статус культурнай століцы Беларусі ў 2010 годзе атрымаў гарад Полацк. У 2011 годзе эстафету прыняў Гомель, затым Нясвіж (2012), Магілёў (2013), Гародня (2014), Берасце (2015). У 2016 годзе тытул "Культурнай століцы Беларусі" насы Маладечна, у 2017 годзе - Бабруйск, у 2018 - Наваполацк. Носьбітам ганаровага статусу 2019 года з'яўляецца Пінск. Калегій Міністэрства культуры 25 красавіка 2019 года прынята рашэнне аб наданні статусу "Культурная столица года" ў 2020 годзе гараду Лідзе Гарадзенскай вобласці. Ліда - культурны і прымесловы цэнтр Беларусі, другі па велічыні гарад у Гарадзенскай вобласці. Візітнай карткай горада з'яўляецца Лідскі замак, помнік абарончага дойлідства XIV стагоддзя.

Сферу культуры горада прадстаўляюць 7 дзяржаўных установаў, дзейнічае 36 непрафесійных (аматарскіх) калектываў мастацкай творчасці з найменнямі "народны", "узорны", два маюць ганарове званне "Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь". Штогод у гарадзе праводзіцца звыш за 3 000 творчых мерапрыемстваў. Сярод раённых і гарадскіх святаў, фестываляў і конкурсаў добравядомымі сталі "Калядны фест у Лідскім замку", фестываль сярэднявечнай культуры "Меч Лідскага замка", рэспубліканскі фестываль-конкурс дзіцячага мастацтва "Ліўёнок", фестываль песьненага фальклору імя Земавіта Фядэцкага, конкурс літаратурны для дзяцей імя Веры Навіцкай "Даросль - дзесяці", пленеры і конкурсы юных мастакоў "Стараадаўніх муроў адраджэнне", адкрыты рэгіональны фестываль-конкурс дзіцячай вакальн-эстраднай творчасці "Зорны дождик", адрадавае свята "Каля замка на Купалле", найбуйнейшы піўны фестываль краіны "Lidbeer".

Установамі культуры горада надаецца вялікая ўвага захаванню і папулярызацыі традыцыйнай культуры ў рамках праекта па адраджэнні беларускіх абраадаў і свят: "Гукі Бацькаўшчыны", праект "Кола часу" з дэмантрацыяй анімацыйных праграм ("Калядная зорка", "Гуканіе вясны", "Спей вясны", "Наших святаў карагод", "Жніўныя вянок", "Піліпайская вечары"). У 2017 годзе стартаваў раённы културна-асветніцкі праект "Беларусь - моя мова і песьня" па папулярызацыі беларускай мовы і беларускай культуры, два гады працуе културна-турыстычны праект "Замкавы гасцінец". У 2018 годзе элемент нематэрыяльнай культурнай спадчыны "Традыцыйнае белаўзорыстае ткацтва Панямонні" ўключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. На працягу года ў рамках акцыі ў Лідзе будуць рэалізаваны шматлікія праекты, сярод якіх музеяна-асветніцкі праект "Замак Гедыміна - сведка мінуўшчыны", маладзёжны фестываль андэграўнднага мастацтва "Нетыповы PARADIS" і інш.

ISSN 2073-7033



grodnonews.by

## Пакінуў песні, оперы, канцаты Да 200-годдзя Станіслава Манюшкі

У Менску працягваецца шэраг культурных падзеяў, звязаных з 200-годдзем з дня нараджэння кампазітара Станіслава Манюшкі. Яго юбілей уключаны ў Спіс памятных дат ЮНЕСКА на 2019 год.

У рамках Міжнароднага музычнага фестывалю 11 красавіка ў Белдзяржфілармоніі адбываецца канцэрт з твораў слыннага беларускага і польскага кампазітара. Святочныя мерапрыемствы праходзяць у гарадах, звязаных з яго жыццём і творчасцю: у Варшаве, Вільні, Бярліне, Санкт-Пецярбургу.

24 красавіка ў Менску адбылася презентация новага віртуальнага праекту "Станіслаў Манюшкі. Музычны раманткі з Міншчыны", створанага ў межах рэспубліканскага плана мерапрыемстваў па святкаванні 200-годдзя з дня нараджэння кампазітара.

Створаны Нацыянальны бібліятэканічны рэсурс будзе агульнаадаступным і бясплатным, прыдатным для выкарыстання ў музеях, школах, мастацкіх вучэльнях, ВНУ, установах адукациі, навукі і культуры, а таксама для асабістага ўжытку. Карыстальнікі зможуць азнаёміцца з адлічбаванымі рукапісамі і выданнямі нотных дакументаў другой паловы XIX - пачатку XX стагоддзя, аўдыязапісамі фрагментаў з твораў кампазітара.

На прэзентацыі рэсурсу прагучала музыка Станіслава Манюшкі. Канцэртны паланэз перадае віртуоз-

ны ўзлёт гукаў скрыпкі, урачысты, хвалюючы тээм танцаў у парах.

Станіслаў Манюшкі - вядомы кампазітар, дырыжор, педагог, стваральнік нацыянальнай класічнай оперы, класік беларускай і польскай вакальнай лірыкі, які пісаў песні, аперэты, балеты, оперы. Ён нарадзіўся 5 траўня 1819 года ў фальварку Убель, які цяпер належыць да Чэрвенскага раёна Менскай вобласці. Першы ўроکі музыкі ён атрымаў ад маці, якая была піяністкай. Пазней ён навучаўся ў Менскай музычнай школе Дамініка Стэфановіча, дырыжора Менскага сімфанічнага аркестра. Затым - у Бярлінскай пеўчай акаадэміі. 18 гадоў (з 1840 да 1858) Станіслаў Манюшкі працеваў арганістам і дырыжорам у Вільні, а з 1858 года і да канца жыцця - дырыжорам опернага тэатра ў Варшаве, з 1864 года быў прафесарам Музычнага інстытута.

У Варшаве сёлета ў чарговы раз аб'яўлены Міжнародны конкурс імя С. Манюшкі. Нацыянальны оперны тэатр, галоўным дырыжорам якога да апошніх дзён быў Станіслаў Манюшкі, трymae ў залатым фондзе оперу "Страшны двор". Кветкі ля помніка кампазітару перад кляштарамі святой Кацярыны не паспявавуць завянуць.

У Бярліне дагэтуль захоўваюцца гістарычныя падрабязнасці з жыцця хударлявага студэнта былой акаадэміі Карла Фрыдэрыка Рунхенгагена. Дынамічнае гарадское жыццё давала юна-

ку магчымасць быць далучаным да тагачаснай музычнай культуры Еўропы.

Маладзенъкі С. Манюшка, набіўшы веды па кампа-зіцыі, аркестроўцы, гармоніі і інструментоўцы, напісаўшы месу і два смычковыя квартэты, здолеў займець падарунак ад горада: тримаць у руках першы надрукаваны музичны опус - "Тры песні" на вершы Адама Міцкевіча. Міцкевіч быў любімым паэтом кампазітара. У Санкт-Пецярбургу Манюшкі пазнаёміўся з М. Глінкам, А. Даргамыжскім (яму прысвячана ўверцюра "Казка"), А. Сяровым.

Вільня захоўвае памяць старога аргана касцёла святых Янаў. "Малады арганіст С. Манюшкі сваім магутным граннем мог, здавалася, пашираць сцены касцёла", - напісала Ларыса Сімаковіч. - Узнесеная малені завісалі і доўжыліся ў сонечных промнях, якія працяглі, нібы струны, касцельную прастору ад стромаў да чорных халодных плятаў. Разам з каскаднымі арпеджыя аргана яны ўтваралі фантастычныя паралелі светлавога і гукавога зязнення".

Менску Станіслаў Манюшкі пакінуў больш, чым каму. Сваё музычнае юнацтва. Вулкі, па якіх хадзіў да настаўніка Дамініка Стэфановіча - Валоцкую і Дамініканскую...



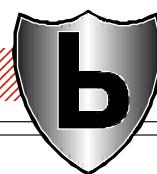
Пражыўшы ў Менску 30 гадоў, Манюшкі пакінуў гораду вадэвілі, камічныя оперы і музычныя камедыі. Пакінуў разважанні-назіранні, што нараджжаліся пад старымі ліпамі і пераменлівым небам губернскага горада. Тут ён стварыў першую нацыянальную оперу "Сялянка" ("Ідлія"), прэм'ера якой адбылася ў 1852 годзе ў Менскім гарадскім тэатры.

Упершыню з беларускай тэатральнай сцэны загучалі нацыянальныя мелодыі, прымаўкі і прыказкі. Гэта была не проста творчая смеласць драматура і кампазітара, які адважыўся ва ўмовах знявагі да ўсяго беларускага адкрыта заявіць пра свае сімпатіі, а глыбока прадуманая і свядомая акцыя, што адлюстроўвала творчыя, грамадзянскія і ідэйныя пазіцыі аўтараў. Трэба было мець немалую мужнасць, каб у часы Мікалая I так гаварыць пра прыгонніцтва, як у "Ідлії" В. Дуніна-Марцінкевіча і С. Манюшкі. Музычныя крытык Ю. Сікорскі неаднайчы дакараў С. Манюшкую за сацыяльна завостраныя сюжэты, якія надавалі яго музыцы "непажаданы характар". У 2016 годзе ў Менску быў адкрыты помнік С. Манюшку і В. Дуніну-Марцінкевічу.

16 траўня ў 19.00 адбудзеца святочны юбілейны канцэрт у Дзяржаўным вялікім тэатры оперы і балета ў Менску, прысвячаны юбілею славутага кампазітара.

Падрыхтавала  
Э. Дзвінская.





Кожнае пакаленне па-свойму асэнсоўвае падзеі евангельскай гісторыі і імкненцца ўвасобіць іх у творах жывапісу такім выразнымі мастацкімі сродкамі, якія будуць блізкія ўспрынніцю сучаснікаў.

Новы касцёл Божага Цела ў пасёлку Беразінскім, які быў збудаваны ў 2010-13 гадах, аздобіў маштабным роспісам мастак-мемументаліст Але́сь Пушкін. Два гады доўжылася яго праца над "Пасхальнай Містэрыяй Пана Ісуса Хрыста".

Роспіс ахоплівае дзве сцэны, складаючыя з 8 частак, якія маюць памеры 202 на 150 см. Гэта вялікая праца сучаснага творцы па асэнсаванні і ўвасабленні ў фарбах пакуту, цярпення ў на крыжы, ахвярнай смерці і таямніцы Уваскращэння Пана.

Да гэтай тэмам на працягу стагоддзяў звязаліся вялікія жывапісцы венецыянскай і фландрскай школы, іспанская майстры: Рафаэль, Веранэзэ, Гарафала, Ціцыян, Пітар Брэйгель Старэшы, Эль Грэка, Себасціяна дэль П'ёмба і іншыя. І ёсё ж для кожнага мастака - гэта асабістое перажыванне і выпрабаванне, глыбокі разум, увасабленне асабістага досведу.

Перад тым, як выбраць сучаснага аўтара, які б мог пісаць на такую хвалючую і адказную тэму, ксёндз - пробашч Сяргей Бараўнёў малітоўна разважаў і вырашыў даверыць роспіс касцёла сябру Беларускага саюза мастакоў Але́сю Пушкіну.

- Парафія ў Беразінскім маладая, але выготкі яе вельмі глыбокія, - распавёў ксёндз-канонік Сяргей Бараўнёў. Раней майстэрчка мела назуву Гарадзілава. Сюды прыязджала паэтка графіня Габрыэля Пузыня, якая пісала пад псеўданімам "У імя Божае", тут бывалі Станіслаў Манюшка і Тамаш Зан, гасцівалі князі Агінскія і графы Тышкевічы. Ян Чачот і Уладыслаў Сыракомля, Ігнат Дамейка праводзілі салонныя вечарыны. Сёняшня наша дзейнасць - працяг мінулага. Мне хацелася б, каб літаратары, музыканты, мастакі, прыязджалі сюды і каб збіраліся тут праславіць Бога.

Габрыэля Пузыня імкнулася захаваць, развіць свою веру і перадаць яе будучым пакаленням. І вось цяпер мы адраджаєм даўно забытае. У 2016 годзе ў Беразінскім нарадзіўся музичны фестываль, а з 2018 года ён стаў фестывалем хрысціянскай культуры з



удзелам кінарэжысёраў і мастакоў.

Маладая мастачка Валерыя Сарнаўская намалявала цэнтральныя абрэзы для касцёла. З іх цячэ ручай веры, надзеі і любові, чысці і радасці, і людзі акунаюцца ў цеплыню гэтых абрэзов.

Перад тым як выбраць мастака, здольнага ўвасобіць Пасхальну Таямніцу, я паставіў шраг крытэрыяў. Па -першае, гэта павінен быць мастак беларускай жывапіснай школы, па-другое - чалавек з вялікім жыщчым досведам. Гэтым патрабаваннем адпавядаў Але́сь Пушкін. Ён прайшоў шмат цяжкіх сітуацый у жыцці, быў на афганскай вайне, зведаў пакуты і цярпеніі. Пушкін выразна паказаў увесе драматызм крыжовага шляху Хрыста, передаў усю паўноту яго фізічных пачуццяў і перажыванняў.

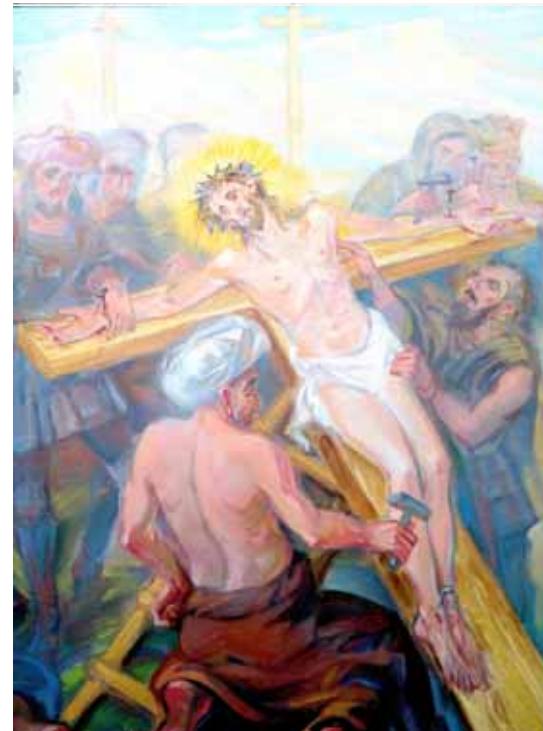
На-трэцце, я не хацеў, каб гэта быў чыста каталіцкі роспіс, але каб ён яднаў каталіцкі і праваслаўныя традыцыі, якія існуюць у нашай краіне. Мне імпануе, што Але́сь - не стацыянарны мастак, ён увесе - у творчым руху наперад. Ён здolны не капіяваць майстроў мінулага, а ствараць сваю ўласную кампазіцыю. Першы прапанаваны эскіз роспісу быў класічна каталіцкі, другі - ўяўляў сабой спалучэнне праваслаўных і каталіцкіх рысаў, і быў прыняты. Роспіс выкананы ў адной колеравай гаме з усім касцёlam, - падзяліўся думкамі ксёндз-пробашч касцёла Божага Цела Сяргей Бараўнёў.

Але́сь Пушкін працаваў над дэталямі роспісу ў майстэрні Беларускага саюза мастакоў у Менску. Творца распрацаваў некалькі эскізаў, выбраны пробашчам эскіз быў узгоднены з Мітрапалітам Тадэвушам Кандрусеўчам. Пушкін наведваў лекцыі па гісторыі касцёла, дэтальна вывучаў візантыйскія легіянеры часоў Ісуса Хрыста і адзенне Понція Пілата дзеля гістарычнай праўды карціны.

Для мастака крыніцай перажыванняў акрамя гэтага паслужыў фільм амерыканскага рэжысёра і актора Мэла Гібсана "Пакуты Хрыстовы" (The Passion of the Christ, 2004) пра падзеі апошніх гадзін зямнога жыцця Ісуса Хрыста. Да здымак гэтай карціны, Мэл

Гібсан, які быў 13 дзіцём ў католіцкай сям'і, выхаваным на Евангеллі, рыхтаваўся больш за дзесяцьгадзе. Ён вывучаў шэдэўры сусветнага жывапісу, чытаў творы гісторыкі і багасловіаў, знаёміўся з даследваннямі Турынскай Плашчаніцы, размаўляўся з святарамі.

Ён імкнуўся паказаць праўдзівы вобраз Хрыста на экране і тлумачыць актору Джыму Кевізелу, абрацаму на галоўную ролю, што прыдзецца шмат чаго перанесці фізічна, і што крыж будзе сапраўдным, а не бутафорскім, і будзе важыць 70 кілаграмаў. Так і адбылося на здымках. А калі фільм прайшоў упершыню на экране - уся зала галасіла...



Праца над роспісам для сучаснага мастака таксама нялёгкі выбор, бо патрабуе вялікіх выслікаў, самаахвярнасці, засяроджанасці на духоўных і філасофскіх пытаннях.

Жывапісец выконваў роспіс на палатне тэмпераю і алеем. За гэты перыяд ён сам адпакутваў ад уласнага болю, патрапіў у шпіталь, перанёс аперацию.

Перад гледачом разгортаеца вялікая панарама падзеяў. Дзеянне пачынаецца з маленя ў Гефсиманскім садзе. За ім ідзе шраг сцэн, на якіх можна ўбачыць Понція Пілата і Кайяфу, легіянеру, сотнікаў, катаў з бічамі, Сімона Кірыненіна, які дапамагае несці крыж. Тут прысутнічае Панна Марыя ў барвовай візантыйскай сукні, якая абдымае і падтрымлівае свайго сына, і іншыя жанчыны, якія суправаджаюць. Сцэны перадаюць увесе драматызм, душэўныя і цялесныя пакуты Хрыста. Роспіс быў ажыццяўлены ў стылі сучаснага экспрэсіўнага сакральнага жывапісу.

Залаты німб вакол галавы Хрыста, светлае дрэва крыжа контрастуюць з цёмнымі фігурамі людзей з нагоўпу, з адзеннем катаў. У правай частцы неба напісана светлым блакітам, у левай - яно цёмнае, бо надышла трагічная гадзіна ўкрыжавання Пана.



Пана нашага Езуса Хрыста з намі, людзьмі..., - напісаў Але́сь Пушкін. - Ад "Маленя ў садзе Гефсиманскім" да "Светлага Хрыстовага Уваскращэння" - найважнейшай і найтрагічнейшай падзеі для нас, хрысціян. Задума спалучыць на адным палатне - і "Крыжовы шлях" з XIV стацыяямі, што абавязковыя для кожнага касцёла, і вялікія містычныя сюжэты "Маленя ў садзе" і "Уваскращэння" належыць ксяндзу - пробашчу.

Зімой 2015 года пачаліся працы над эскізамі. Я быў пад уплывам розных крыніц, найперш Евангелляў. Блаславёны сястры Катарыны Эмерліх і яе твора "Пасія", фільма Мэла Гібсана, маіх ўлюблёных іспанскіх і беларускіх мастакоў, стварыў улад



сную кампазіцію твора, які будзе мець працяг і на сценах пра- світэрья касцёла, урэшце, дасьць ключ да мастацка-вобразнага сакральнага рашиэння інтэр'еру сучаснага новапаўсталага касцёла на Маладзечанічыне ў нашыя дні, дасьць нам сведчанне, што Ка- сцёл на Беларусі жывы, ён разви- ваетца і мы не толькі будзем га- нарыцца і шанаваць нашы даўнія сівія каталіцкія бажніцы і абра- зы, а і новапаўсталыя касцёлы з сучаснымі творамі сакральнага жывапісу будзем рабіць адмет- нымі, са сваёй гісторыяй і ары- гінальнасцю!

Бо заўтрашні дзень хрыс- ціянства на Беларусі залежыць і ад нашай любові, гарачыні і мо- цы веры ў Збаўчу, нашых іchyрых спраў дзеля Яго Хвалы, сведчан- ня, што і ў нашыя дні мы зможем рабіць адметнымі і прыгожымі нашыя новапаўсталыя, пасля амаль стагоддзя занядбання і па- ругання веры, касцёлы..."

У траўні 2017 года часткі роспісу былі зманіраваны і зама- цаваны на сценах касцёла Божага Цела. Калі праца была скончана, праменъ сонца з процілеглага акна асвятліў фігуру распятага Хрыста.

Падзеі ўсёй Містэрый за- вяршаюцца сіэнай Уваскращэн- ні Пана. Апошняя сцэна выканана ў белых, жоўтых, залатых і чырвоных колерах. Анёлы з белымі лі- леямі вітаюць уваскрослага Хрыс- та, ablічча Яго дорыць светло і радасць, веру ў перамогу любові над няяніцю, жыцця над смер- цю.

У 2017 годзе ў святочны дзень пасля літургіі роспіс быў ас- вечаны Мітрапалітам Менскім і Магілёўскім Тадэвушам Кандру- севічам.

Касцёл Божага Цела наведа- ваютъ мясцовыя жыхары сталага веку. У нядзелю і на святы прыяз- джаюць гості з суседніх мястэчак Палачаны і Літва. Кампазітары, артысты, спевакі гасцююць у Бе- разінскім падчас правядзення фес- тывалю хрысціянскай культуры. Беларуская мова павольна і ўра- чыста гучыць тут падчас набажэнстваў.

Пані Наталля ўспамінае:

- Пакуль мастак працаваў, мы чакалі, маліліся, суперажывалі. Спачатку бачылі эскіз, потым - усю працу ў колеры. У нас складва- ёцца ўражанне, быццам мы там прысутнічаем.

Пані Ганна 35 гадоў праця- ла ў Беразінскім, працеваала на мясцовым камбінаце. Цяпер яна вельмі задаволена, што ў пасёлку пабудаваны і ўпрыгожаны касцёл.

- Я адчуваю, быццам уся Містэрый разгортваецца на маіх вачах! Мянене вельмі хвалное роспіс!

"Дзякуем Пану Богу за такія таленты! - напісаў у кнізе водгукай саліст гурта "Laudans" Андрэй Лугін. - Вельмі ўражвае! Не нам Пане, але Твойму імені на хвалу!"

"Няхай гэта Пасхальная Містэрый праслаўляе Пана Бога і служыць збавенню душ людскіх, усіх хто прыходзіць у гэту святыню," - пакінуў запіс у кнізе водгукай адзін са святароў.

**Эла Дзвінская,**  
фота аўтара і з архіва  
Алесія Пушкіна.

## ЧЫСТЫ ЧАЦВЕР У МАКАШАХ

Літаратурна-екалагічная акцыя "100 дубоў для Жылкі", што ўзяла пачатак на Гарадзейскім бе- разе Ушы, прадоўжылася праз ты- дзень у прырэчнай вёсцы Макашы, нібыта прыплыла сюды па ця- чэнні ракі. Добрую справу ахвот- на падтрымалі менавіта тут: Макашы - радзіма Уладзіміра Жылкі, тая вёска, што чатырнаццаць першых гадоў жыцця песьціла яго, наталяла харастром роднага краявіду, гада- вала "песняра змагання і красы".

Захавалася дасёння і хата, у якой ён нарадзіўся. Але агульны збор удзельнікі акцыі прызначылі не калі яе, а ў цэнтры вёскі, калі помніка пасту-земляку. Сардеч- ная вітанні гучалі ад старышын Гарадзейскага сельскага савета Наталлі Цвіркі і кіраўніка гаспа-



даркі "Нясвіжскія Астроўкі" Ва- сіля Халопцы. Дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Алена Анісім гаварыла пра важнасць грамадскіх ініцыятыў на захаванне нацыянальнай памяці і добраўпа- радкованне бацькоўскіх мясцін. Вядомыя ў Беларусі ўраджэнцы Макашоў прызнаваліся ў сыноў- ні любові да роднай вёскі; Часлаў Бука працаваў да 120-год- дзяя здзейсніць паездку ў горад Ур- жум, да магілі Жылкі. Вучні Астроўскай школы (яны завіталі на чисты чацвер ў Макашы вялікай

грамадой са сваім дырэктарам і настаўнікамі) дэкламавалі вершы. Старышына раённай арганізацыі ТБМ Наталля Плакса заклікала пашыраць межы акцыі, апавя- чаць пра яе не толькі праз друк, але і шляхам "прыватнай дыпла- маты". Прапанавала яна таксама прыняць-зацвердзіць пазнавальны знак Жылкі-паста - белую лілею. Гэты трапны сімвал пададзены ў адным з яго вершаў:

Душа мая тужлівая -  
Лілея між балот.  
Яна ўзрасла, маўклівая,  
Між багны сонных вод.

ля помніка, пустка за могілкамі, вялікі масіў за вёскай у бок Ушы. Як і ў Гарадзе, так і ў Макашах спадар Леанід папярэдне правёў вялікую падрыхтоўчую работу; арганізоўваў для яе калі рабочых ЖКГ, калі працаўнікоў сельгас- прадпрыемства, калі сяброў Га- радзейскай суполкі, калі мясцовых жыхароў.

- Сёння пасаджана яшчэ сто дубкоў, - усцешана падсумоўвае Леанід Качановіч, - але праца не скончана. Трэба клапаціца пра дрэўцы, высыпаць аглюндную да- рожку, зрабіць лаўкі і альтанку, ад- рамантаваць студню, усталяваць камяні з радкамі вершашу. Але гэ- тыя клюпаты не палохаюць і не за- смучаюць - робім жа дзеля пры- гажосці і памяці. Думаю, да Жыл- кавага юбілею акурат паспесем.

**Вольга Карчэуская,  
Нясвіж.**

На фота аўтара:

- 1) Агульны збор;
- 2) Сябры ТБМ калі хаты Уладзіміра Жылкі;
- 3) Дубок ад Алены Анісім;
- 4) Сябры Гарадзейскай су- полкі: праца не скончана.



Да 75-годдзя ўтварэння Гарадзенскай вобласці

## Летапіс Гарадзеншчыны працягваецца

Днямі ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылася навукова-практычна канферэнцыя "VII лідскія чытанні. Гарадзеншчына: летапіс працягваецца", прымеркаваная да 75-годдзя ўтварэння Гарадзенскай вобласці. На канферэнцыю былі запрошаны работнікі бібліятэк, навуковыя супрацоўнікі Лідскага гістарычна-мастацкага музея, краязнаўцы, настаўнікі і вучні школ Лідчыны. Дарэчы, большасць дакладчыкаў сёлетніх лідскіх чытанняў складалі менавіта вучні школ.

Адкрыла мерапрыемства галоўны спецыяліст аддзела культуры райвыканкама Наталля Вайцюкевіч, якая ў сваім выступленні адзначыла, што ў апошні час цікаласць да краязнаўчай інфармацыі, вывучэння рэгіёнаў і асобных мясцовасцей значна ўзрасла. Дзякуючы краязнаўству мы знаходзіммагчымасць прайвіць сваю любоў да малой родзімы. Вяла канферэнцыю загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі раённай бібліятэцы Святлану Касціцыну.

Агульныя звесткі аб Гарадзенскай вобласці, якая ў верасні бягучага года адзначыць свой 75-гадовы юбілей, паведаміў прысутнымі старшы навуковы супрацоўнік Лідскага гістарычна-мастацкага музея Мікалай Іода. Дакладчык падкрэсліў, што на тэрыторыі вобласці налічваецца больш за паўтары тысячы помнікаў гісторыі і культуры, а гэта вельмі значная лічба. На Гарадзеншчыне маеца шмат культурных будынкаў і нацыянальных аўяднанняў.

З турысцка-экскурсійным маршрутом "Славутасці Лідскага краю" аднаўміла прысутных вучаніца сярэдняй школы № 11 Ксенія Краснадубская. У спіс маршруту ўвайшлі дзесяць населеных пунктаў Лідскага раёна (вёскі і аграгарадкі), гісторыя якіх налічвае не адну сотню гадоў, дзе захаваліся помнікі гісторычна-культурнай спадчыны.

З дакладам па тэме "Брэндынг аса-бліва ахоўваних прыродных тэрыторый Гарадзенскай вобласці" выступіла вучаніца Ёдкаўскай сярэдняй школы Ксения Сідаровіч. Присутнія даведаліся аб тым, што такое брэндинг, як ён садзейнічае развіццю экатурызму, фарміраванню пастаяннай плыні туристаў у той ці іншы заказнік.

Вучаніца сярэдняй школы № 1 горада Ліды Ульяна Жоль расказала аб лідской падпольшчыцы Матроне Наказных, чыё імя носяць адна з вуліц горада і піянэрская дружына згаданай школы. Вучаніца Ваверскага ВПК дзіцячы сад - сярэдняя школа Валерыя Бартось у сваім выступленні закранула малавядомыя гістарычныя факты, якія датычнацца вызвалення Ваверкі ад німецка-фашистскіх захопнікаў у ліпені 1944 года. Аб станаўленні і развіцці чыгуначнай станцыі Ліда распавяла вучаніца сярэдняй школы № 8 Анжаліка Богуш.

На заканчэнне з дакладам па тэме "З гісторыі публічных бібліятэк Лідчыны" выступіла галоўны бібліёграф раённай бі-



ліятэці Галіна Курбыка. Галіна Раманаўна адзначыла, што ў ліпені бягучага года споўніцца дзесяць год з таго моманту, як раённая бібліятэка перамісцілася ў прасторны трохпавярховы будынак былога трывакатаўнай фабрыкі па вуліцы Ленінскай, у якім яна знаходзіцца і цяпер. Тое "перасяленне" стала залатой падзеяй у гісторыі бібліятэкі, адкрыла для яе новыя магчымасці.

У дзень правядзення VII лідскіх чытанняў у канферэнц-зале бібліятэкі дзеянічала книжная мінівыстава, прысвечаная 75-годдзю ўтварэння Гарадзенскай вобласці.

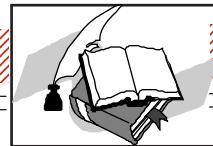
Матэрыялы дакладаў, якія прагучалі ў ходзе чытанняў, у перспектыве складуць книгу, з якой зможа азнаёміцца любы наведальнік у чытальняй зале раённай бібліятэki.

**Наши кар.  
Здымкі Лідскай раён. бібліятэкі.**

## Віниуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў траўні

Абрамовіч Маргарыта Паўл.  
Абухоўскі Юры.  
Адамковіч Аляксандар Эдмун.  
АЗарка Вольга Уладзіміраўна.  
Акуленка Міхаіл.  
Александровіч Разалія Адам.  
Алесіна Таццяна Міхайлаўна.  
Аляшчэнка Мікалай Мікал.  
Ананпрэнка Ірына.  
Анішчык Барыс Віталеўіч.  
Апалька Жанна Віктараўна.  
Арлоў Валянцін Мікалаеўч.  
Аскерка Зміцер.  
Астахновіч Андрэй Казіміравіч.  
Астроўская Аксана Барысаўна.  
Аўсейка Канстанцін.  
Бабіч Юрый Міхайлавіч.  
Багданчык Зміцер Віктараўч.  
Бакшун Валянціна.  
Баланчук Эдуард Мікалаеўч.  
Баранік Міхась Антонавіч.  
Баркун Юрый Васільевіч.  
Бародзіч Сямён Дзмітрыевіч.  
Баронік Міхал Антонавіч.  
Бароўскі Анатоль Мікалаеўч.  
Барыс Сымон Вікенцевіч.  
Бахун Сяргей Пятровіч.  
Белавокая Наталля.  
Бельскі Аляксандар Міхайлавіч.  
Богуш Святлана Яўгенаўна.  
Бордак Уладзімір Адамавіч.  
Боўжык Аляксандар Сцяпан.  
Брыцько Уладзімір.  
Бубен Канстанцін Канстанцін.  
Буднік Янка Фёдаравіч.  
Буз Андрэй Віктараўч.  
Буката Людміла Аляксандар.  
Буката Надзея Эдвардаўна.  
Бурдзіка Дзмітры Анатольевіч.  
Бутэнка Зміцер Сямёновіч.  
Быкова Надзея Мартынаўна.  
Быстронкова Таіса Вікенцеўна.  
Бяйдук Наталля.  
Вайцеховіч А.Р.  
Валіцкая Іна.  
Валошынкі Мікола Антонавіч.  
Вараб'ёў Уладзімір Раманавіч.  
Варонік Улас Канстанцінавіч.  
Васілеўская Кацярына.  
Васільева Кацярына.  
Васільчук Іван Дзмітрыевіч.  
Ваўчук Крысціна.  
Ваўчук Ліля.  
Вішнеўская Дар'я Дзмітрыевіч.  
Галубович Вольга.  
Галустаў Эдуард.  
Ганчарык Марыя Яраславаўна.  
Гарбачэўскі Васіль.  
Гаўрыленка Юлія Міхайлаўна.  
Гладкі Леанід Анатольевіч.  
Глямбоцка Рэната Аляксандар.  
Гнеўка Анатоль Лявонавіч.  
Гоўша Уладзімір Міхайлавіч.  
Грудзіна Аляксандар Пятровіч.  
Грумо Зміцер.  
Грышкевіч Кірыла Уладзімір.  
Гундар Уладзімір Тадэвуш.  
Гуркоў Ігнат Дамінік Алякс.  
Гусак Станіслаў Рыгоравіч.  
Давыдзік Кацярына Канстанцін.  
Дайлідзёнак Крысціна Васіл.  
Даніловіч Раіса.  
Дзмітрыев Андрэй Уладзімір.  
Дзяконскі Аляксандар Алякс.  
Драўніцкая К.М.  
Дрозд Галіна.  
Дубейка Ірына Восіпаўна.  
Дубовік Іосіп Вацлававіч.  
Думансік Аляксандар.  
Жабінская Марыя Пятроўна.  
Жолуд Эдуард Васільевіч.  
Жукава Вікторыя Паўлаўна.  
Жукоўская Таццяна Яўгенаўна.  
Жураўлёва Таццяна Сяргеўна.  
Жураўскі Уладзімір Мікалай.  
Жылач Таццяна Міхайлаўна.  
Зайцаў Андрэй Мікалаеўч.  
Іванова Анфіса Міхайлаўна.  
Іода Тамара Мікалаеўна.  
Ісайкіна Вольга Юр'ёна.  
Кабылка Віталь.  
Кавалавіч Мікалай Антонавіч.  
Кавалеў Станіслав Аляксандар.  
Кавальчук Галіна Тадэвуш.  
Кавальчук Ігар Аляксандравіч.  
Кавальчук Часлаў Францавіч.  
Казакевіч Юры Іосіфавіч.  
Калакольцева Аліна.  
Калацкая Вольга.  
Калеснікава Алена Уладзімір.  
Калінін Вальдзмар.  
Калядзіна Ніна Фёдаравіна.  
Камандзірчык Алег Аляксан.  
Камко Наталля Юр'ёна.  
Кампанеец Святлана Юр'ёна.  
Кандракоў Міхаіл Валер'евіч.  
Кандратовіч Ігар.  
Кандратовіч Ян Янавіч.  
Кандраццёў Андрэй Васільевіч.  
Карараб Алег Віктараўч.  
Карнєеў Віктар Васільевіч.  
Карнілава Наталля Яўгенаўна.  
Кароль Маргарыта Міхайл.  
Карповіч Андрэй Іванавіч.  
Карцель Настасся.  
Касавец Іван Язлавівіч.  
Касцюк Георгі Васільевіч.  
Касцюковіч Зміцер Станіслав.  
Каўлярова Т. М.  
Кірыловіч Кацярына Паўл.  
Клуйша Яніна Іосіфаўна.  
Кляшторная Майя Тадараўна.  
Корзан Сцяпан Уладзіміравіч.  
Корзан Уладзімір Сцяпанавіч.  
Корзан Яніна Браніславаўна.  
Кот Аленা.  
Коўган Сяргей Яўгенаўч.  
Кравец Дзмітры Юр'евіч.  
Красоўская Ганна Казіміраўна.  
Крук Віктар Фёдаравіч.  
Круцікаў Уладзімір Уладзімір.  
Кручкоў Сяргей Мікалаеўч.  
Кудзякін Віталь Пятровіч.  
Кудрашоў Віктар.  
Кузьміч Таццяна Адамаўна.  
Кульянікова Іна.  
Кучынская Ангеліна Аляксан.  
Лабачоў Яўген Дзмітрыевіч.  
Лагун Вольга Эдвардаўна.  
Лапо Аляксандар Іванавіч.  
Латоцін Ліван Аляксандравіч.  
Лаўранцова Алена Уладзімір.  
Лебедзеў Наталля Мікалаеўна.  
Леўчанкаў Васіль Мікалаеўч.  
Леўшык Станіслаў Станіслав.  
Лук'янцаў Кірыла.  
Лытнёў Міхаіл.  
Люмарова Галіна Сяргеўна.  
Ляскоўская Зоя Нікіфараўна.  
Майдзіна Людміла Іосіфаўна.  
Макарскі Андрэй Георгіевіч.  
Макарычук Уладзімір.  
Макрыцкая Таццяна Міхайл.  
Максімчук Раман Уладзімір.  
Малашчанка Таццяна Сярг.  
Малиноўскі Яўген Лявонцьеўч.  
Малышава Галіна.  
Малько Пётр Іванавіч.  
Мальцева Ганна Валіянцінаўна.  
Марцінкевич Яўгенія.  
Мацвеева Таццяна Генадзеўна.  
Мацвеёў Максім Іванавіч.  
Мекшыла Мікалай.  
Мех Аляксандар Васільевіч.  
Міхно Міхаіл Васільевіч.  
Міхноўскі Мікалай Уладзімір.  
Міцкевіч Кастус.  
Міцкевіч Яўген Фаміч.  
Моніч Алег.  
Мурашка Людміла Мікалай.  
Муха Валіянцін Станіслававіч.  
Мяснянкіна Ала Міхайлаўна.  
Навасельская Таццяна Уладзіمір.  
Нагорная Тамара Іванаўна.  
Нароўская Ала Мікалаеўна.  
Нарушэвіч Міхаіл Алегавіч.  
Натынчык Уладзімір Алякс.  
Ніжанкоўская Ірына Уладзімір.  
Нікіфорчык Віктар.  
Новікаў Аляксандар Сяргеевіч.  
Отчикін Андрэй.  
Падгайская Людміла Лайрэнці.  
Палітава Дзіяна Паўлаўна.  
Панізьнік Сяргей Сцяпанавіч.  
Паплаўская Ірына Станіслав.  
Паўлініч Валеры Валерулавіч.  
Паўловіч Віктар Сяргеевіч.  
Паўтаржыцкі Канстанцін Бран.  
Пашкевіч Ігар.  
Пералыгін Алег.  
Пожанкаў Ігар Леанідавіч.  
Пратасавіцкая Марыя Георг.

Праташчык Людміла Віктар.  
Праўдзін Віктар Аляксандар.  
Пушкаў Ілля.  
Пушкін Ігар Аляксандравіч.  
Пыжыкі Аляксей.  
Пясецкая Таццяна Уладзімір.  
Пяткевіч Таццяна Віктараўна.  
Пятрашак Майя.  
Пястроўскі Віктар Вячаслав.  
Рагачоў Юры Усеваладавіч.  
Радзюк Алена Іванаўна.  
Радзок Уладзімір Сяргеевіч.  
Разумейчык Юры Васільевіч.  
Рачзускі Станіслаў Рыгоравіч.  
Рубанік Таццяна.  
Руды Аляксей Уладзіміравіч.  
Руткевіч Вераніка Антонаўна.  
Рухлова Тамара.  
Рымша Файна Ціханаўна.  
Сабуц Галіна Эдмундаўна.  
Савук Аляксандар І Юр'евіч.  
Салаўёў Зміцер Сяргеевіч.  
Салговіч Вольга Віктараўны.  
Салодкі Юры Часлававіч.  
Самасюк Ганна.  
Самойленка Арцём Сяргеевіч.  
Серакова Вольга Канстанцін.  
Сердзюкова Марыя Васіл.  
Сідар Маргарыта.  
Сідаровіч Яніна Дзмітраўна.  
Сілкова Раіса Іванаўна.  
Сільвановіч Станіслаў Алейз.  
Сіўко Франц Іванавіч.  
Смалянчук Аляксандар Фёдар.  
Снітко Вольга Уладзіміраўна.  
Снітко Галіна Мікалаеўна.  
Станевіч Тамара Іосіфаўна.  
Станевіч Юры.  
Сташэўскі Яўген Адамавіч.  
Строкач Аляксандар Пятровіч.  
Стукай Віктар Якаўлевіч.  
Сцефановіч Рамуальд.  
Сяліцкая Рыта.  
Талкачыкава Кацярына Алякс.  
Таневіч Галіна Янаўна.  
Тарасенка Уладзімір Мікалай.  
Трахімчык Уладзімір Іванавіч.  
Тырсін Васіль Анатольевіч.  
Тышкевіч Галіна Францашаўна.  
Фадзеева Таццяна Мікалаеўна.  
Харанека Святлана Станіслав.  
Харланчук Аляксандар Анат.  
Хатара Мацвеевіч Леанідавіч.  
Хвайніцкі Часлаў Сіманавіч.  
Хітрун Ілья Андрэевіч.  
Холеў Станіслаў Браніслававіч.  
Хоміч Генадзь Рыгоравіч.  
Храмлюк Марыя Іосіфаўна.  
Цаўлоўскі Канстанцін Дзмітр.  
Церпугова Алена Фёдаравіч.  
Цітоў Леанід Сцяпанавіч.  
Цюрын Аляксей Сяргеевіч.  
Цялюк Мікалай Алегавіч.  
Чарнышова Алена Аляксанд.  
Чухліб Наталля.  
Чучвага Наталля Мікалаеўна.  
Шаўчак Галіна Іосіфаўна.  
Шаўчак Георгі.  
Чэчат Віктар Аляксандравіч.  
Шабуня Ніна.  
Шавель Вольга Мікалаеўна.  
Шантар Дзіяна Георгіевіч.  
Шапуцька Віктар Аляксандар.  
Шарах Мікола Аркадзевіч.  
Шароў Георгі Іванавіч.  
Шарыпкін Генадзь Леанідавіч.  
Шаўкера Алег.  
Шахаб Дарап'ян.  
Шахмут Ніна Іванаўна.  
Шашытавілі Марыя Уладзімір.  
Шкірманюк Фелікс Уладзімір.  
Шошын Руслан Алегавіч.  
Шупеняка Ірына Аляксандар.  
Шуткін Сяргей Сяргеевіч.  
Шчарбіна Святлана.  
Шчэрба Святлана Мікалаеўна.  
Шыкір Кірыл Іванавіч.  
Шыла Уладзімір Аляксандар.  
Шыманіца Ала Іванаўна.  
Шышкавец Ала Аркадзевіч.  
Юрэвіч Генрых Іосіफавіч.  
Язвінскі Артур Аляксандар.  
Якубчык Генрых.  
Яніцкая Мая Міхайліна.  
Ярмалінскай Ніна Адамаўна.  
Ярохай Уладзімір Пятровіч.  
Яфімчык Генадзь Генадзевіч.  
Яцыновіч Святлана.



## "Бібліяноч - 2019" у бібліятэках Карэліччыны

Упершыню у гэтым годзе бібліятэкі ДУК "Карэліцкая раённая бібліятэка" далучыліся да акцыі "Бібліяноч - 2019" і правялі для сваіх чытачоў шэраг цікавых і змястоўных мерапрыемстваў. Менавіта хочацца адзначыць, што ўсе мерапрыемствы пачаліся ў 17.00 гадзін.

У Карэліцкай раённай бібліятэцы чытачоў чакаў адпачынак на "Прывале каля вогнішча", песні пад караоке ваенных гадоў, "Сцяна памяці" з фотаздымкамі помнікаў і абеліскіў Карэліцкага раёна, а таксама салдацкая каша.

У дзіцячай бібліятэцы вучні мясцовых школ змаглі паўдзельнічаць у акцыі "Чытаєм кнігі аб вайне", пазнаёміцца з ваенна-пальвой поштай і напісаць пісьмо-пажаданне ветэранам Вялікай Айчыннай вайны. Але самым галоўным ўражаннем для дзяцей стала салдацкая каша, якую кожны змог пакаштаваць.

Мірская гарнасцялковая бібліятэка арганізавала літаратурна-музычную гасцёённю "У тым краі, дзе жывеш". Прысутны на мерапрыемстве даведаліся пра гісторыю родных мясцін, культурныя традыцыі свайго краю, вядомых землякоў-продкаў і суічыннікаў, якія шмат зрабілі дзеля Бацькаўшчыны, добра і хараства на Зямлі.

У Райцаўскай сельскай бібліятэцы ўвесь вечар гаворка вялася пра звычаі і абрацы нашага народа - Вербніцу і Вялікдень.

Хочацца дадаць, што ўсе мерапрыемствы прысвечаліся самым галоўным святым гэтага года: 75 - годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 75-годдзю ўтварэння Гарадзенскай вобласці.

Цікава і змястоўна правесці зорны вясенні вечар побач з літаратурнымі героямі, музыкай і мастацтвам змаглі ўсе ахвочыя.

**Наталля Казарэз,**  
метадыст ДУК

"Карэліцкая раённая бібліятэка".



## Ва Украіне знайшлі надмагільную пліту Яна Баршчэўскага

У Чуднаве, што ў Жытомірскай вобласці, знайшлі надмагільную пліту класіка беларускай і польскай літаратуры XIX ст. Яна Баршчэўскага, паведамляе сайт chudnivnews.in.ua. Знайшлася пліта на прыватным падворку аднаго з гараджан. Мужчына распавёў, што яшчэ ў 2002 ці 2003 годзе капаў траншэю для газавай трубы і натыкнуўся на чыгунную пліту. Яна ляжала ў зямлі на глыбіні 50 сантиметраў. Важыла калі 300-350 кг. 10 гадоў пліта праста стаяла пад хлявом, а потым гаспадар цементаваў двор і частку тэрыторыі вырашыў прыкрыць плітой. З часам іржа з пліты сцёрася, і стаў бачны надпіс. Гаспадары лічылі, што ён зроблены па-німецку. Аднак іх дачка чацвертакласніца Алена вырашыла пашукаць у інтэрнэце, каму належыць пахаванне. Хутчэй за ўсё, гэта пліта менавіта з магілы беларуска-польскага пісьменніка Яна Баршчэўскага: свае апошнія гады ён правёў у Чуднаве,

дзе ў 1851 годзе памёр. На пліце змешчаны такі надпіс: "Ян Баршчэўскі, які любіў Бога, прыроду і людзей, пісьменнік нахненняй і паучуця. Жыў цнатліва 70 год. Памёр 28 лютага 1851 года". chudnivnews.in.ua.



## У Германіі заклікалі прыпужнуць Расію з-за Данбаса



Парламенцкая фракцыя бундэстага Свабоднай дэмакратычнай партыі Германіі прыняла стратэгію. Заяўленая мэта дакумента: урэгулюванне сітуацыі на ўсходзе Украіны. Пра гэта паведаміў нямецкі таблоід Bild.

Дакумент завецца "Міру на Украіне патрэбен новы імпульс". Расія ў ім названа "зношнім агрэсарам". І матывам для дакумента стала перамога Уладзіміра Зяленскага на мінультых выбарах прэзідэнта Украіны.

- Выбары новага прэзідэнта Уладзіміра Зяленскага і нямецкага штаб-кватэры ААН з'яўляюцца цэнтральнымі момантамі для таго, каб надаць новы імпульс мірным перамовам, - заявіла дэпутат фракцыі Свабоднай дэмакратычнай партыі Рэната Альт, яна была аўтарам праекту дакумента, - Пуцін у сераду падпісаў указ, які дазваляе ўкраінцам у "народных рэспубліках" у Данецкай і Луганскай

абласцях у далейшым атрымліваць расійскія пашпарты ў спрошчаным парадку. Такім чынам, кіраўнік Крамля пацвердзіў сваю пагарду да мірнага ўрэгулювання канфлікту.

Новая стратэгія прапануе нямецкаму парламенту "папушчаць" Расію. Нямецкія парламентары прапануюць прыцягнуць місію ААН ці дадатковыя сілы цывільнай паліцыі.

Фракцыя Свабоднай дэмакратычнай партыі з'яўляецца апазіцыйнай у Германіі. Аўтар публікацыі ўдакладняе, што кіраўнічы партыі ў бундэстагу не галасуюць за прапановы апазіцыі. Рэнату Альт гэта не бяцтэжыць. Яна свецецца аптымізмам і абяцае актыўна прасоўваць свой праект у рамках добраўпамяшканія па іншых фракцыях. Пра гэта паведамляе Рамблер.

**Аргументы Тыдня.**  
**Фота: Аргументы Тыдня.**



**Да 156-годдзя паўстання 1863 г.**

(Працяг. Пач. у папяр. нумарах.)

У яго не ведалі гарэлкі. Ва ўсе тыя паляпшэнні ўкладваецца гміна, але, аднак, нягледзячы на тыя выдаткі, Рэтаўшчына славіцца ладам, багаццем і спакоем, роўна як гміна, так і сам князь, які, калі засядай ва ўправе як войт, заўсёды ўбіраўся ў самаробную сукману (праўда, што тая сукмана мела атласную падшэўку). Ірэні не меў міру са шляхтай, не імкнуўся да папулярнасці, шляхта не раз рабіла яму паскудствы і пасавала работу.

Быў патрыётам - умеў аш- часлівіць люд, быў для яго добрым кіраўніком і апекуном, меў аба- значаную мэту жыцця і дасягнуў той мэты.

Восенню 1862 года склікалі вялікі з'езд у Вільні з усіх губерняў. Прыбылі: з Гарадзенскай Станіслаў Солтан, Юзаф Замойскі і маршалак Старэнскі (Стажэнскі). З Менскай: Ельскі, Магільніцкі і маршалак Лапа. З Магілёўскай: Ігнацы Брастоўскі (Бжастоўскі), Акушка і марш[алак] князь Стэфан Любамірскі. З Ковенскай: Жылінскі, марш[алак] Мядэшка, Кончы і інш. З Віленскай: Лапацінскі, Вагнер, марш[алак] Дамейка, Тызенгаўз. Дамейка старшынствуе.

На тым з'ездзе былі прадстаўлены два мемарыялы.

1) Старэнскага (Стажэнскага), які дамагаўся шанавання нацыі пры разумным довадзе не-магчымасці выканення палякі.

2) Адрэдагаваны Крыўіцкім і прадстаўлены Дамейкам з просьбай пра ўніверсітэт.

На тым з'ездзе па жаданні ўсёй Літвы выбіраюць пастаянны Камітэт у Вільні з наступных чальцоў: Фр[анцішак] Далеўскі, Аляксандар Аскерка, Антоні Яленскі, Ігнацы Лапацінскі, Аскар Вагнер і дэлегаваныя з губерні з боку шляхты: Старэнскі (Стажэнскі), Зыберг-Плятар, а таксама з кожнай губерні ад моладзі па адным негаспадары (якія не мелі нерухомай маёmacці). З Ковенскай губерні большасцю галасоў быў абраны Конрад Хмялеўскі, але Гейштар так зручна пакіраваў справай, што заняў яго месца.

На тым з'ездзе зацвердзілі яшчэ пры адсутнасці Крэдытаўнага і Земляробчага таварыстваў, ад-кінутых урадам, прымяніць да земляробчых гаспадарак сістэму колаў і колкаў...<sup>357</sup>

Калі б шчаслівы вынік завершыў дзеянасць, дакладней паўстанне, Тызенгаўз выступіў бы як дыктатар, а Гейштар адсунуўся б. У выпадку няўдачы Гейштар застаўся б у ролі дыктатара. Тызенгаўз, забаўлены наўясцю гэтага праекту, на наступны дзень перадаў яго Аддзелу.

Як жа часта Гейштар пустымі прапановамі ўводзіў у вялікі клопат Урад Літвы.

Пасля абвяшчэння дыктатуры Лянгевіча прыйшлі новыя распараджэнні з Варшавы:

# Успаміны

*Аналонія з Далеўскіх Серакоўскай*

1) Каб палякі сыйшлі з пасадам маршалкаў, пасярэднікай і іншых. Праз маршалкаў і пасярэднікай Аддзел звязваўся з Краем. Гэтым распараджэннем насаджалі на гэтыя вызваленыя пасады расейцаў, як навочных сведкаў усёй дзеянасці ў само сэрца Краю і гэта ў дзень паўстання.

2) Нацыянальны ўрад прызначыў у Варшаве Вацлава Пышы-быльскага, без паведамлення, а, дакладней, без паразумення з Літвой, пасярэднікам паміж Вільній, Пецярбургам і Варшавай.

Аддзел прыняў тыя весткі са здзіўленнем, бо Вацлав быў так неадпаведны на той пасадзе ў Варшаве, як Ду Ляўрэнс у Вільні. Не ведаў ні Краю, ні яго патрэб.

Неўзабаве прыбывае гр. Замойскі з дзвюма новымі прапановамі:

1) Выслаць да Лянгевіча прадстаўніка Літвы.

2) Каб шляхта, г.зн. сельскія жыхары не бралі ўдзелу ў паўстанні для захавання зямель ад канфіскацыі.

Хто ж у такім разе рабіў бы ў нас паўстанне? Забылі пра ту ю вялікую розніцу, што ў Кароне народ ідзе ў паўстанне без шляхты, а на Літве - шляхта без народа.

Аддзел толькі часткова падтрымай тое апошняе распараджэнне пасля паразумення з га-лоўнімі кіраўнікамі (захоўваючы як наймацней сакарэтнасць). Не ўсе нават чальцы Аддзела былі пасвечаны ў таямніцу.

Найбуйнейшыя ўладальнікі зямель на Літве, як: Тызенгаўз, Горват, Тышкевічы, Яленскі, Радзівіл і інш. не будуць браць ні яны, ні іхнія сыны чыннага ўдзелу ў паўстанні, г.зн. не далучацца да баявых аддзелаў. Паўстанцкія аддзелы будуць абмінаць іхнія ма-енткі, але яны, уладальнікі, аба-вяшваючы:

1) уносіць павялічаны падатак (не ў рукі зборшчыкаў, а не-пасрэдна ў цэнтральную касу ў Яленскага).

Гэтыя ж самыя ўладальнікі ашчаджаных ма-енткай:

2) не будуць ухіляцца ад пасад у таемнай арганізацыі;

3) будуць ратаваць пакрыў-джаную люднасць;

4) падтрымліваць і апека-вацца вязнямі;

5) а пасля прадбачанага ўпадку паўстання ўжывуць захаваную маёmacць на выкуп скан-фіскаваных зямель меншай уласнасці;

6) у выпадку арышту не вы-дадуць ані людзей, ані справы, а ўжывуць усякія сумленныя дыпламатычныя сродкі для асалення сваёй зямлі.

Адсюль выплываюць дзіў-

ныя тлумачэнні многіх з наймаж-нейшых паноў на Камісіі, а менавіта беднага Міхала Радзівіла<sup>358</sup>, так асуджанага недасведчанымі.

Ён займаў месца акруго-вага паўстанцкага начальніка.

Арыштаваны тлумачыў: “*Бацька вучыў нас шанаваць уладу, цаніць парадак і спакой у Краі. Паўсталія забурэнні мярцвілі нас. Мы цешыліся, калі настаў час заспакення (Камісія дадала ад сябе, “*калі прыбыў Мураёў*”). Прыняў месца акруго-вага кіраўніка, калі разышлася па Краі пагалоска пра інтэрвенцыю, калі б гэтага не зрабіў, увесі Край асуздзіў бы мяне”.*

Адгэтуль выплывае таксама і яго адказ пры выбараў у Варшаве на пасаду ў Дабрачыннасці, калі грамада чыніла прычэпкі і закіды: “*Не ведае левая рука, што робіць правая*”.

Нямала пацярпелі Тышке-вічы за адкупленне ма-енткай на Літве з рук расейцаў, а яны толькі чэсна і сумленна выканалі ўсклад-дзены на сябе абавязак.

Першая адозва Аддзела “*Да зброй!*” выйшла 19/31 сакавіка, пасля яе наступіла чытанне маніфесту па касцёлах аб вызваленні і ўшляхченні сялян (у Ковенскай губерні дадалі і ўшляхчэнне). Памятаю тую хвілю - быў гэта праект Гейштара, таварыши жартавалі з яго: “*Што ж ты, Якубе, хочаш нашага непісменнага, босага мужычка прыбраць у тогу, якая сёння ў нас з плячэй спадае?*”

Упіраўся ў выраз “*ушляхчэння*” заміж “*надання грамадзянскіх правоў*”. Згадліся, каб часу не траціць.

Спачатку разаслалі дару-чэнне ў фармаваўшыся аддзелы, каб устрымаліся з уступленнем у бой для прачытання ва ўсім Краі маніфесту ў прысутнасці люду і шляхты адначасова.

Паўстанне на Жмудзі трывала найдаўжэй і найвыніковей вялося. Люд, асабліва пасля вы-ступлення Серакоўскага, браў ум уздел. Спачатку толькі ў аддзеле кс. Мацкевіча былі сяляне з Ляўдыя яго парофи. Длускі верыў у народ, але зняверыўся пасля першых сутычак, калі пераканаўся, што ён разбягаецца пры першым залпе.

У Віленскай, у Менскай і ў Магілёўскай губернях аддзелы фарма-валіся пераважна з інтэлігентнай моладзі. Люд паводзіў сябе абы-якава. Яўрэі ўсякія дапамагалі. Не было з іх ані здраднікаў, ані дано-счыкаў.

Выклік Серакоўскага на-ступіў пасля доўгіх ваганняў і на-радаў. Фр[анцішак] Далеўскі быў супраць гэтага, даводзіў, што вы-клік Серакоўскага ёсць не толькі памылкай і грахом, бо пазбаўляе Край чалавека патрэбнага, неаб-ходнага, смерць якога будзе стра-тай агульначалавечай, але ёсць

яшчэ крокам вельмі непалітычным. У выпадку перамогі Серакоўскі пры сваім вялікім упłyve на ўрад можа аб'яднаць і адсачыць найкарэйшыя ўмовы; у выпадку ж паразы (а пра тое не павінны забываць, бо гэта ў сучасным нашым становішчы ёсць найпра-удападобнейшы канец) ён адзін ёсць у стане згладзіць няшчасці Краю, якія стануть наступствам паразы. Калі цяпер пакіне сваю пасаду паслушны закліку Бацькаўшчыны, будзе лічыцца ўрадам за здрадніка і прыцягненем на ту ю Бацькаўшчыну, якой сябе пасвя-ціў, тым большу поместу і здзекі ворага над пераможанымі.

Толькі Антоні Яленскі падтрымліваў Францішку. Але ж большасць галасоў, якія прадстаўлялі ўвесі Краю, вырашылі пра неабходнасць гэтай ахвяры, лічачы Серакоўскага за адзінага чалавека, які быў у стане з'ядніць аддзелы, што дзейнічалі самастойна пад рознымі лозунгамі, якія часта сеялі нянявісць сялян да шляхты, апрача таго мужыкамскія, літва-манскія і г.д. Прозвішча, пасада і заслугі Серакоўскага мелі ўжо вялікі розгалас не толькі на Літве і ў Расіі, але як правадыра Літвы былі адзінным сродкам разбуджэння духу і веры ў поспех паўстання.

На самай справе была гэта хвіля, калі найвялікшыя эгаісты гатовы былі далучыцца да агульной справы, разумеючы: “*Відавочна, настала хвіля шчаслівага развязання нашай справы, калі такі Серакоўскі кідае такую высокую, такую перспектыўную для яго пасаду, каб пайсці ў бой як паўстанец!*”

Нават Тызенгаўз, на выгляд такі халодны, які пралічваў усе шанцы, на вестку пра выступленне Серакоўскага аўвяшчае гатоўнасць выдаць любую жаданую суму на зброю; і плача на вестку пра Біржанскую паразу і арышт Зыгмунта.

У той якраз час увайшло ў дзеянне распараджэнне ашчаджаць вялікія ма-енткі па разуменні з Серакоўскім. (Ён ашчаджаў усіх, мінаў вёскі, ішоў гас-цінкам або лясамі).

Пасля прыбыцця Серакоўскага ў Вільню сабраўся Аддзел ў поўным камплекце пры ўдзеле многіх вайскоўцаў, якія належалі да арганізацій. Гейштар, як прадстаўнік вайсковасці ў Аддзеле і як той, хто найлепей ведае стан Ковенскай губерні, прадставіў яе ўжо зарганізаванай, гатовай да бою і чакаўшай на прыбыццё камандзіра для злучэння ўсіх аддзелаў і захопу зброі, якую сам выслалі з цэнтральнай касы 75 тысяч з трах траншах па 25 тысяч пра Княневічу ў Парыж.

(Літва ні адной штукі зброі за тыя гроши не атрымала, і па-

сённяшні дзень няма разумення, што з тымі грашымі стала.)

Серакоўскі, слухаючы тая справа, уладаючы іх, скла-дае план пачатку барацьбы, які атрымаў прызнанне сабранай дэ-легацыі і вайскоўцаў.

У кожным павеце арганіза-ваць мясцове паўстанне, захапіць як найхутчэй зброю, пасля чаго пакінуць усёды ў паветах малыя аддзелычыкі, на чале што найменей пяці тысяч увайсці ў Віленскую губернію, каб тут разгарнуць паў-станне на больш высокім узроўні. Стасуясьці да гэтага плана, ін-шыя ваяводствы, на колькі можна, мусілі б падтрымаць у сябе паў-станне, пакуль Серакоўскі збярэ больш сур'ённыя сілы.

Пасля прыбыцця Серакоўскага ў Коўню першым з'явіўся Длускі (як камісар). Доўга да сві-тания размалюлялі паміж сабой абодва нахіленыя над картай Краю Генеральнага штаба. Пасля адходу Длускага Зыгмунт увайшоў у пакой жонкі са словамі:

- Ашукалі - нікто і нішто мяне тут не чакае апрача смерці! Вярнуцца? Распавесці гэта? Ад-ступіць да часу падрыхтоўкі Краю большых сілаў у маё распарад-жэнне? Ты маўчыш? - Ах як добра, як разумна робіш, што ў гэту хвілю нічога мне не гаворыш! Калі б сказала: “Ідзі - ісці трэба!” - ба-лела б гэта мне, думаў бы, яна не дбае пра мяне, пра маё жыццё. Калі б закрычала: “Вяртаймася, кідай усё, маеш права пасля і



# Наваградскія правінцыі\*

Уладзіслаў Абрамовіч - лідскі краязнавец, паэт, перакладчык, гісторык культуры, бібліограф, архівіст. Нарадзіўся 9 траўня 1909 г. у Новым Двары каля Трокай і лічыў сябе літоўцам (у анкетах пісаў: батцька - літовец, маці - беларуска). У 1933 г. скончыў Віленскую гімназію. Жыў у Лідзе з 1936 па 1939 г., узначальваў карэспандэнцкі пункт "Кур'ера Віленскага" і адначасова быў галоўным рэдактарам газеты "Лідская зямля" (Zemlia Lidzka). У 1938 г. як аўтар выдаў кнігу пра Наваградчыну (Strony Nowogrodzkie. Skirce krajoznaawcze. Lida, 1938). Пасля 1945 г. і да канца жыцця працаўваў кіраўніком аддзела рукапісаў Бібліятэкі Акадэміі навук Літоўскай ССР. У 1951 г. атрымаў гісторычную адукцыю ў Віленскім універсітэце.

Шмат займаўся перакладамі літоўскіх паэтаў на польскую мову. Выкладаў на кафедры бібліятэказнаўства Віленскага ўніверсітэта, таксама выкладаў польскую мову аспірантам універсітэта. Кіраваў літаратурным гуртком, які склаўся вакол польскамоўнай газеты "Czerwony Sztandar", быў сябрам Саюза пісьменнікаў.

Напісаў некалькі кніг на літвінскай мове: пра Валерыя Урублеўскага (1958 г.), Тадэвуша Урублеўскага (1960), пра Шаўчэнку ў Вільні (1964). Па-польску выдаў кнігі пра кнігадрукаванне ў Літве (1957) і пра Міцкевіча ў Коўні (1956).

Беларускім гісторыкам добра вядомы па кнізе: Абрамавіч, В. Біблиографія беларускіх перыодических изданий, 1861-1944 / В. Абрамавіч; Бібліотека Академіі наук Літвінскай ССР. - Вільнюс, 1949.

Памёр 16 лістапада 1965 г., пахаваны на Росах.

## Багданава - скарбніца нашых традыцый

Нізінная частка Налібоцкай пушчы заканчваецца каля Рудні. Стары пясчаны гасцінец ідзе праз малады лес. Дзе-нідзе сядр лесу бачым меланхалічны пагорак з густымі пнямі. Часта каля падножжа гэтых голых узвышшаў блісне безыменны струменьчык, у якім спрытны налібачанін вудай ловіць рыбу.

Але вось ужо і Камень - памятнае месца, славінае тым, што калісьці, у 1262 г., літоўскі князь Міндоўг учыніў тут бітву з Васількам<sup>1</sup>. Гэта мясцовасць мусіць нам нагадаць і часы нядайніх баёў з бальшавікамі. Тут герайчна загінуў капітан Пётр Мяніцкі, камандзір 1-

га батальёна Лідскага палка які ствараў войска разам з маёрам Дамбровскім.

Далёкая ад чыгункі і гандлю гэтая мясціна аднак абдукаеца да жыцця. Пра гэта сведчаць нядайна тут пабудаваны новыя дамы - і не абы якія, а пераважна з бетону. Неяк, не пledzacy на бліzkou pушчу i tannae drэva, мястэчка Камень апраўduae сваю назыву, якая падобна, паходзіць ад вяліznагa валуна ў форме хаты, валун тут жа i ляжыць.

Легенда кажа, што гэты камень - хата заклятага шаўца, які не прыняў пад дах змучанага дарогай вандруніка. Бо вандрунікам быў Хрыстос і хата шаўца разам з ім абраўнulaся ў камень. Гэты заклятага бядак пакутуе і чакае да нашага часу. Калі б нехта адважыўся ў поўнач прыйсці сюды і пакінуць на камяні свае боты - на раніцы меў бы іх адрамантаванымі а залятага шаўца звольнілі б ад кары. Аднак нікто не спяшаецца яму дапамагчы<sup>2</sup>.

Маёнтак Камень некалі быў уласнасцю Забярэзінскіх, у 1522 г. яны фундавалі тут фарны касцёл. Праз час Камень перайшоў да Сайкоўскіх. Эльжбета Белазор з Сайкоўскіх у 1679 г. аднавіла парадаўльны фундуш. Потым, калі маёmacь перайшла да Юдыцкіх пабудаваны наступны драўляны касцёл Св. Пятра і Паўла<sup>3</sup>, які заляваўся да нашых часоў. Пасля паўстання 1863 г., калі касцёлы перараблялі на цэрквы, касцёл у Камені застаўся адзінным у акрузе.

Не можам патрапіць у Багданава, бо павінны яшчэ наведаць Івянец, які прыгожа раскінуўся на абодвух берагах ракі Волмы. Пра пачаткі мястэчка і яго назыву існуе паэтычная легенда. Барбара Радзівіл неяк ехала ў Нясвіж у адvezіnы да брата. Было гэта вясной і на размоклай дарозе карыта княжны ўгразла. Высілкі служкаў не дапамаглі. Усхваліванныя прыдворныя панны разам з княжнай началі горача маліцца аб паратунку да Маці Божай. І ўбачылі перад сабою постаць Найсвяцейшай Панны якая з палівых кветак віла вянок. Коні лёгка зрушыліся з месца і карэта імгненнем аказалася на сухім месцы. У памяць гэтай чудоўнай візіі, княжна загадала пабудаваць тут касцёл і заснаваць мястэчка<sup>4</sup>. ... Але гэта толькі легенда.

Некалі гэта мястэчка належала Салагубам, а пасля 1810 г. - Плявакам. Мястэчка мела два прыгожыя касцёлы. Фарны, па-

будаваны ў 1606 г., пасля 1863 г. быў перароблены пад царкву і потым згарэў.

Другі касцёл ў барочным стылі заляваўся да нашага часу. Некалі ён належаў францішканам, якіх на напачатку XVIII ст. пасялілі тут менскі стольнік Тэадор Ваньковіч. Падчас няволі гэта святыня таксама мела цяжкія часы, але да католікаў вярнулася ў 1918 г.

У 1907 г. у Івянцы, супраць усіх парадаўльня пры дапамозе генерала Эдварда Каверскага, пабудаваны другі касцёл у неагатычным стылі. І таму сёння Івянец мае дзве прыгожыя каталіцкія святыні.

Мястэчка гэтае славінае ганчарствам і керамікай. У ваколіцах Івянца заходзяць лепшыя гатункі гліны. Месцічы, спрэктаваныя ў рамястве керамікі, пастаўляюць свае вырабы на ўсе ваколічныя кірмашы. Гэта не толькі збаны для малака неабходныя кожнай гаспадарцы, але і па-майстэрску выкананыя сталовыя сярвізы, якія сваёй арыгінальнасцю і якасцю могуць захапіць любога эстэта - знаўцу стылю і керамічнага мастацтва.

Пакінем Івянец і паедзем да парадаўльня Валожына. Сядзіба павятовых уладаў ледзь мае тут некалькі гадоў. Павет вельмі малады, але горад мае вялікую гісторыю.

Назва Валожын, падобна, паходзіць ад прозвішча князёў, дзедзічаў гэтай воласці. Князі Валожынскія - заснавальнікі мястэчка. Надаў ім гэту маёmacь Вялікі князь ВКЛ Жыгімонт

Кейстутавіч. Ян-коўскі падае пра іх прыгожую ле-генду. Пасля забойства Жыгімона-нта Кейстутавіча 19 сакавіка 1440 г. у Троцкім замку, князі Валожынскія разам з сынам забілага арганізаваліся супраць Казіміра Ягелончыка, каб падчас палявання забіць яго. Замах, аднак, не ўдаўся, змову выкрылі і ўсіх пяць братоў Валожынскіх пакаралі смерцю у Троках<sup>5</sup>.

Пасля іх па-чарзе Валожынам валодалі: Манвіды, князі Вярэйскія, Гаштольды, Радзівілы, Слушкі, Даенхофы, князі Чартарыйскія і нарэшце графы Тышкевічы.

Першы каталіцкі касцёл у Валожыні фундаваў у 1500 г. Альбрэхт Гаштольд. Быў тут таксама і кляштар бернардынаў. Граф Юзаф Тышкевіч на месцы даўній гаштольдавай святыні пабудаваў новы касцёл пад тым жа вызваннем Св. Юзафа. У часы народнай няволі, як і шмат якія святыні на нашай зямлі, валожынскі касцёл быў пераведзены ў царкву. Было адчынена падзямелле з парэшт-

камі дзедзічаў Валожына, расцірушаны труны і разбураны мураваныя надмагіллі.

Сёння ў Валожыне ніякай старызыны. Само мястэчка да нядайняга часу было брудным і занядбаным. Мелася нават спецыфічнае прыслоўе (з-за ўладальnika гатэля па прозвішчам Брудны, яўрэя-лекара з прозвішчам Паляк і бурмістра з прозвішчам Швед), казалі, што ў Валожыне ёсьць толькі адзін гатэль - Брудны, адзін Паляк, і той - яўрэй і адзін бурмістр, і той - Швед.

А зараз ездзем у Багданава, у маёнтак знакамітага сына нашай зямлі Фердынанда Рушчыца. "Няма тут нічога зіхатлівага, ніякіх разлічаных на зневіні эфект дробяў", ёсць прастата буйных штрыху, суповая павага да адвечага існавання - тыя самыя рысы, якія знаходзіліся у пейзажах Рушчыца, бо за ўзоры для іх узяты менавіта тутэйшыя мясціны. Стары, нізкі драўляны дом урос у зямлю, як сівое дрэва. Дом памятае некалькі стагоддзяў (пабудаваны ў 1690 г.) і гісторыя па-

рамёстваў. Трэба нагадаць, што слынныя зараз на ўесь край віленскія вербы першым ацаніў менавіта Рушчыц і лічыў іх адным з самых прыгожых рэгіянальных рамёстваў Віленшчыны.

Пасля самога дома ў Багданаве з яго мэбліроўкай, музеем, бібліятэкай і творамі мастацтва Рушчыца, наступнай каштоўнасцю з'яўляецца парк. Гэткія простыя, урачыстыя і годныя павагі вялікія дрэвы сёння нечаста расцізываюць нават на Наваградчыне, якая мае шмат векавых дрэваў з часу

Літвы. Ідзём у сад.

"Я ведаю, што куды не пайду, убачу тое ж самае: на уязной бярозавай алеі ўбачу фантастычную "Баладу" і сасцябаных дажджом "Эмігрантаў", недалёка, на полі ўбачу "Усвет" - шкадоба расставання з роднай глебай, якая раскінулася пад сівым небам. Над рэчкай Гальшанкай знайду "Стары млын", які ведае таямніцу зерня і хлеба, на краі двара ўбачу містычныя "Даждынкі" ... а за дваром - у гэтым вядомым сакральным месцы ўбачу "Зямлю" - гімн прастатаў і вялікасці ..." .



Касцёл у Багданаве. Здымак Яна Булгака, 1930-я гады

тыхае ад кожнай яго бэлкы".

Двор Рушчыца - скарбніца нашых самых дарагіх традыцый. Да дома вядзе шырокая, гасцінная дарога з векапомнімі дрэвамі, якія зліваюцца з садам, поўнымі розных дрэў і кветак. У густых зараслях старых дрэў тонуть два дамы - адзін драўляны, стары, другі з цэглы і значна навейшы. Тут жыў у свае лепшыя гады Фердынанд Рушчыц, "геній - рэфарматар духу мастацтва і прарок будучыні народу, ён атаясаміў прыгажосць з праўдай і дабром, вучыў шанаваць стагоддзі нашай культуры, пільнаваў, каб людзі самі ў сябе не скралі магчымасці годнага і прыгожага жыцця".

У багданаўскім двары Рушчыц сабраў багаты музей старажытнасці. Кожны пакой меў экспанаты і дакументы датычныя культуры Вільні. Усё гэта захоўваецца на фотаздымках, эскізах ці ў сапраўдных экзэмплярах - уся шматгадовая дзейнасць Рушчыца. Выданні, памятныя альбомы, брашуры, віленскія тканіны і касцёльныя вербы - скарбы народных

На дубе ў канцы парка, пад буйнымі галінамі нехта замацаўаў абрэз Маці Божай. Пад уплывам ападкаў абрэз пачарнел і ўрос ў кару, прыкрыўшы лісцем і з зямлі ён дрэнна бачны. У глыбіню парку ідзём алеяй каля зарослага ставу. У гэтым урачыстым пакой адчуваюць жывую традыцыю - уладную і паважную тут. Сад такі ж, як і сам двар - заве да вечнасці і сапраўднай, праўдзівой прастаты. Тут захаваліся дрэвы, пасаджаны ў першай палове XVI стагоддзя.

Яшчэ не так даўно, на парадзе гэтага Багданаўскага двара можна было пабачыць драбадушную ўсмешку гасцінага масатака, які праводзіў тут кароткія хвіліны адпачынку пасля працы. Сёння тут жыве толькі яго дух. У шэры лістападаўскі дзень 1936 года Рушчыц спачыў на сасновых, пагоркавых вясковых могілках, сядрмагілі сваіх продкаў. Багданава пасля страты свайго вялікага кусташа, здаеца, не змянілася. Усё засталося, як раней, на сваіх месцах, непарушна, на вякі ...

(Працяг у наст. нумары.)

\* Фрагменты з кнігі: Wladyslaw Abramowicz. Strony Nowogrodzkie. Lida, 1938. Пераклад Леаніда Лаўрэча.

<sup>1</sup> У 1262 годзе войскі Міндоўга ў адказ за напад валыніянаў пад кіраўніцтвам Васілька Раманавіча, пустошылі іх землі каля Каменя. Але ці гэтага каменя? - Л. Л.

<sup>2</sup> Wanda Achremowiczowa. Kurier Wilenski. 21.08.1936.

<sup>3</sup> Słownik Geograficzny. S. 733.

<sup>4</sup> Wanda Achremowiczowa. Kurier Wilenski. 24.08.1936.

<sup>5</sup> Cz. Jankowski. Pow. Oszmianski. T. 2. S. 81-95.

<sup>6</sup> J. Bulchak. Ruszczycowskie dozynki. Wilno, 1933.

<sup>7</sup> J. Bulchak. Dlaczego Ruszczyc przestal malowac. Wilno, 1936.

<sup>8</sup> Там жа.



## Прыкмета і прырода - сябры назаўсёды

У менскім выдавецтве МАЭН выйшла кніга Валера Санько "Прыкмета і прырода - сябры назаўсёды".

У кнізе найболей поўна прадстаўлена тая багатая плынь беларускага фальклору, якую многія людзі ўжывашаюць паўсядзённа - прыкметы.

Прыкметы падзелены на 88 груп і падгруп. Дарослыя і моладзь даведаюцца, як прадбачыць, а значыць і прадказаць надвор'е, ураджай і г.д. па зменах неба, ветру, паводзінах жывёл, птушак, насекомых, жаб, рыб, чарвякоў, вужоў, раслін. Для масавага чытания.

У прадмове да кнігі аўтар піша:

### "Жыць - прыкмету вучыць"

Прырода акружает кожнага з нас. Яна аздараўляе і лечыць ўсё жывое. Болей таго, мы ўсе - часцінкі яе вялікасці Прыроды.

Яна навучае чалавека прадбачыць будучыню, ведаць заўтрашні дзень ужо сёння. Дасягаеца гэта ўмненнем разбірацца ў прыкметах.

Неба, воблакі, вецер, ягады, грыбы, травы, рыбы, звяры, птушкі, паўзуны - добрыя арыенцыры. Яны прадказваюць надвор'е на бліжэйшыя дні, праз месяцы, квартал. Цікавіць гэта селяніна і рабочага, вучня і настаўніка, садавода, туриста, паліўнічага, грыбніка, ягадніка, вайскоўца.

*Без прыкметы не дойдзеш да мэты,* гаворыць вядомая беларуская прымаўка. Асабліва важна ведаць і карыстацца прыкметамі школьнікамі.

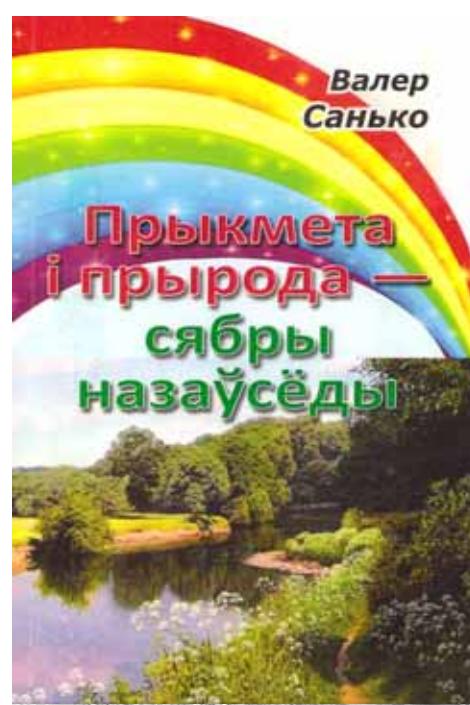
Аўтар многія прыкметы і прымаўкі запісаў у розных раёнах Беларусі, многія вычытаў у даўнейшых і цяперашніх рукапісах.

Лёгка заўважыць, што воблакі на небе, заход сонца, паводзіны звяроў, птушак, раслін розныя ўзімку і ўвесну, улетку і ўосень. Таму кожны раздел з прыкметамі падзелены на поры года.

Беларускі народ у сваіх трапных і мудрых прыкметах даўно заўважыў, што яны бываюць доўгатэрміновыя і кароткотэрміновыя. Доўгатэрміновыя (Д) прыкметы тыя, якія ўзімку або ўвесну прадказваюць, якое будзе лета ці восень. Кароткотэрміновыя (К) тыя, якія вяшчуюць, якія змены ў зіме, напрыклад, будуць праз дзень, два, тыдзень.

Многія чытачы справядліва заўважаюць, улічвалі 2-3 прыкметы, а прагноз так і не спрайдзіўся. Калі ўзбунтаванае дымам завадаў, самалётаў, узрывамі снарадаў і ракетаў надвор'е яшчэ больш не будзе спрайджаць надзеі, чалавек зусім заблытаеца. З пенаю памылковых і няудальных прыкметаў адрыне і найвялікшай каштоўнасці ракі багатага метэаралагічнага народнага календара.

Назапашанае сотнямі пакаленняў продкаў не адкін нашчадак! Но яны, мёртвія толькі для глухіх і сліпых, адчуваюць тваю няўлагу і не памогуць табе ў радасці, тым болей у бядзе-горы. Праблема не ўсвядоміць вартасць паніцця і веры, звычаяў і прымхаў, а своечасова іх усвядоміць. Калі



ты пры разуме, сіле і жаданнях. Няшчасце многіх старых людзей у тым, што яны позна вучыліся. Спазнавалі ісціны продкаў няўмела і несвоечасова. Такія веды для іх бескарысныя.

### Вучыце прыкметы своечасова!

Усе прыведзеныя прыкметы важныя і каштоўныя з матэрыяльнага боку, прыкметавага, але не ўсе группы аднолькавыя з колькаснага боку (аднолькавыя па колькасці). Да прыкладу, паўзуны і ракі прадстаўлены зусім слаба. Гэта тлумачыцца тым, што вывучыць паводзіны ракаў надзвычай цяжка. Тоё ж тычыцца і паўзуноў. Назіраць за імі ўзімку зусім немагчыма.

Змены ў ваколі нельга дакладна прадказаць па адной ці дзвюх прыкметах. Пры карыстанні імі важна ўлічваць комплекс прыкметаў.

Трэба заўважыць, што ў асобных "ячэйках" прыкметаў мала ці зусім няма. Напрыклад, няма прыкметаў аб паводзінах рыбаў ці чарвякоў, каб устанавіць, якій будзе бліжэйшая пара года ці надвор'е на бліжэйшыя дні.

Асобныя прыкметы паўтараюцца. Без гэтага не абысціся. Адна прыкмета (дым ідзе ўгору з коміна, кошка ліжэ лапы) дзеянічнае ў розныя поры года.

Прыведзеныя прымаўкі, прыказкі, выслоўі, максімы запісаны аўтарам у розныя гады ў Слуцкім раёне з 1955 года да сённяшняга дня. Многія, асабліва максімы, дасюль амаль нідзе не друкаваліся.

Аўтар доўгага працаўаў у рэспубліканскіх газетах і часопісах, быў загадчыкам рэдакцыі у розных выдавецтвах. Сам выдаў ці мала кніжак, у якіх пісаў "кнігі, ступені, прыкмет", а не "кніжкаў, ступеняў, прыкметаў" і г.д.

Чаму ж цяпер, наступак школнай граматыцы і ўласнай практикы (творам), ён часам піша ненармавана моваю? Чаму супяречыць тэарэтыкам, рэцензентам, рэдакцыйным супрацоўнікам?

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

### Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,  
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар  
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,  
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,  
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>  
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>  
<http://tbt-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

*Не ад Эзопа, а ад Язэпа  
Чаму ў зайца доўгія вушки і  
кароткі хвост*

Жыў-быў на свеце адзін стары чалавек. Меў невялікую хацінку, кавалак зямлі да яблынкы, што расла на ўзмежкі. Болей у чалавека нічога не было, і таму ён больш за ўсё любіў яблынкы. Даглядаў, паліваў у спёку ды затуляў ад калючых вястроў у сцожу і ад лютых маразоў ядуці.

Жыў у тым краі гарэзлівы зайчык. Па палях і далінах скакаў, траву ды кветкі шчыпаў. Меў ён кароткія вушки і доўгі хвост.

Аднойчы зімою прыскакаў зайчык да хацінкі і пачаў сваімі вострымі зубамі кару на яблынкы шчыпаць. Пабачыў тое чалавек, даў зайчыку наганяй.

- Ідзі преч адсюль! Мала табе дрэў у лесе. Не чапай яблынкі болей.

Зайчык-сваролыкі не паслухаў чалавека, а прыскакаў да дрэва зноў.

Як толькі сваімі зубамі пачаў схапіць яблынку, зноў чалавек пакрыў дзіўнікі на яго ды схапіў за вушки. Зайчык пачаў вырывацца, але чалавек трymаў яго моцна. Доўга тузяўся сваімі пакуль на вушки не сталі доўгія.

Трымаў чалавек за вушки і казаў:

- Чаму такі непаслухманны?! Чаму не хочаш зразумець маёй просьбы??!

Выказаў чалавек туго крыткі і папярэдзіў:

- Не хадзі болей сюды. Будзеш ты кепска рабіць, і я тым жа адплачу.

- Не буду. Не буду, - за-лямантаваў заяц і папрасіў літасці.

Але хутка ён забыўся пра свае абязнанні ды яшчэ больш смелым стаў, бо доўгімі вушамі стаў чуць яшчэ лепш.

У трэці раз прыйшоў заяц да яблынкі. Пабычыў такую справу чалавек, што не дагнаць яму шкодніка, штурнуў у яго сякеру. Яна адсекла яму доўгі хвост.

І з таго часу у наших лясах вядуцца даўгавухі і кароткахвостыя зайцы.

### Воўчыя грыбы

Сустрэў воўк чалавека ў сваіх абшарах ды грозна пытавае:

- Што тыробіш у май лесе?

- Грыбы збіраю, - аказаў чалавек.

- А навошта?

- Як навошта?! Я іх ем.

Воўк ніколі не ўбіў грыбоў, але быў сквапы і таму запярэчыў:

- Лес мой, таму ўсё, што расце ў ім, таксама маё. Я забараняю табе збіраць мае грыбы.

- Добра, - пагадзіўся чалавек. - Толькі дазволь мне ўзяць твая грыбы, якія ўжо назбіраў.

- Бяры, - палагоднёшы, сказаў воўк і дадаў, - ды ідзі преч з майго лесу. Яшчэ не забудзь сказаць людзям, што ўсе грыбы, што засталіся ў лесе - воўчыя.

Чалавек так і зрабіў

З таго часу ўсе грыбы, якія не збірае чалавек, называюцца воўчыя.

Язэп Палубята.

### Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

### Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Аўтары цалкам адказныя за падбор  
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 29.04.2019 г. у 17.00. Замова № 1000.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.